

Hejmdal (1899-1975)

Dannevirke Dybbøl-Posten Tønder Amtstidende

Onsdag den 8. april 1964

- renskrevet kopi af utydelig avisartikel -

Historien bag et frimærke

Christiansfeldlæreren, der blev Grønlandsmissionær, mindes på 150-års dagen med udsendelsen af et frimærke

Af E. A. R. Bodholdt

Historien bag et frimærke

Christiansfeldlæreren, der blev Grønlandsmissionær, mindes på 150-års dagen med udsendelsen af et frimærke

Af E. A. R. Bodholt

Det er det grønlandske postvæsen, som har bebudet udsendelse af et nyt erindringsfrimærke hen på sommeren i år, det sker til minde om sprogforskeren Samuel Petrus Kleinschmidt, der som den første nedfældede det grønlandske sprog i skrift, hvorved han gjorde ikke blot Grønland, men også videnskaben en uvurderlig tjeneste.

Det er det grønlandske postvæsen, som har bebudet udsendelse af et nyt erindringsfrimærke hen på sommeren i år, det sker til minde om sprogforskeren Samuel Petrus Kleinschmidt, der som den første nedfældede det grønlandske sprog i skrift, hvorved han gjorde ikke blot Grønland, men også videnskaben en uvurderlig tjeneste.

Samuel Kleinschmidt fødtes den 27. februar 1814 i Lichtenau på Grønland, hans far, Konrad Kleinschmidt, var missionær og stammede fra Thüringen, moderen, f. Petersen, var fra Jylland. Faderen var en sprogbeget og af grønlænderne højt estimeret mand, han oplevede hungersnødens tunge år på Grønland, der var en følge af Napoleons kontinentalspærring og søkrigen mellem Danmark og England, proviantskibe fik ikke lov at passere, og fra 1808 til 1812 var Grønland afskåret. I maj 1812 mistede Konrad Kleinschmidt sin hustru efter en fødsel, han blev derfor tvunget snarest muligt at sejle til Europa for at skaffe sine fem umyndige børn en mor igen. Efter en farefuld og eventyrlig rejse med de fire ældste børn til Edinburg kunne han ikke komme længere, men måtte blive hele sin orlov i Skotland og England, og her blev han gift med den jyske pige, der var udsendt fra Christiansfeld. Opholdet i England medførte forøvrigt dannelsen af et londonselskab for Grønlands- og Labradormissionen.

Samuel Kleinschmidt fødtes den 27. februar 1814 i Lichtenau på Grønland, hans far, Konrad Kleinschmidt, var missionær og stammede fra Thüringen, moderen, f. Petersen, var fra Jylland. Faderen var en sprogbeget og af grønlænderne højt estimeret mand, han oplevede hungersnødens tunge år på Grønland, der var en følge af Napoleons kontinentalspærring og søkrigen mellem Danmark og England, proviantskibe fik ikke lov at passere, og fra 1808 til 1812 var Grønland afskåret. I maj 1812 mistede Konrad Kleinschmidt sin hustru efter en fødsel, han blev derfor tvunget snarest muligt at sejle til Europa for at skaffe sine fem umyndige børn en mor igen. Efter en farefuld og eventyrlig rejse med de fire ældste børn til Edinburg kunne han ikke komme længere, men måtte blive hele sin orlov i Skotland og England, og her blev han gift med den jyske pige, der var udsendt fra Christiansfeld. Opholdet i England medførte forøvrigt dannelsen af et londonselskab for Grønlands- og Labradormissionen.

I året 1814 fødtes sønnen Samuel, han kom i 1823 til brødremissionens drengeskole i Kleinwelka i Tyskland, men måtte, da han efter knap tre års forløb havde nået konfirmationsalderen, ud af skolen, skønt han var en begavet knøs. Han havde dog nået at samle sig en del kundskaber og arbejdede med flid videre på sin egen uddannelse. Når han ikke kom på brødremenighedens gymnasium i Niesky, menes grunden at være den, at han stammede. Hans senere kolleger på Grønland bemærkede, at der ofte kunne spores en øjeblikkelig stammen eller ophold i talen. – I april 1827 blev Samuel apotekerlærling i Zeist. Om det var efter eget ønske, vides ikke; men han blev der til 1829, på dette tidspunkt kom han til Christiansfeld som lærer ved brødremenighedens kostskole. Her genså han sin mor, faderen var mange år forinden død på Grønland, moderen døde i 1853 i Christiansfeld og ligger begravet på Gudsageren her.

I året 1814 fødtes sønnen Samuel, han kom i 1823 til brødremissionens drengeskole i Kleinwelka i Tyskland, men måtte, da han efter knap tre års forløb havde nået konfirmationsalderen, ud af skolen, skønt han var en begavet knøs. Han havde dog nået at samle sig en del kundskaber og arbejdede med flid videre på sin egen uddannelse. Når han ikke kom på brødremenighedens gymnasium i Niesky, menes grunden at være den, at han stammede. Hans senere kolleger på Grønland bemærkede, at der ofte kunne spores en øjeblikkelig stammen eller ophold i talen. – I april 1827 blev Samuel apotekerlærling i Zeist. Om det var efter eget ønske, vides ikke; men han blev der til 1829, på dette tidspunkt kom han til Christiansfeld som lærer ved brødremenighedens kostskole. Her genså han sin mor, faderen var mange år forinden død på Grønland, moderen døde 1853 i Christiansfeld og ligger begravet på Gudsageren her.

Samuel Kleinschmidt

Samuel Kleinschmidt afslog altid energisk at lade sig fotografere.

En dansk eller muligvis svensk maler fik i 1885 lejlighed til i smug at tegne ham under et aftensamvær i Godthaab.

Samuel Kleinschmidt nåede i løbet af den korte årrække, han virkede ved skolen i Christiansfeld, at blive en meget afholdt og skattet lærer, hvis virke satte spor langt frem i tiden. I året 1840 følte han et kald til at følge i sin fars fodspor og gå i brødremenighedens tjeneste på sin fødeø Grønland, om foråret rejste han fra Christiansfeld, og fra 1841 til 1846 virkede han i Lichtenau. - Der var en del praktiske gøremål: der skulle hentes brænde hjem, samles græs til foder for gederne, udføres havearbejde etc. Alt dette tog Samuel Kleinschmidt ikke gerne del i, skønt han på grund af en god appetit var interesseret i, at der blev sørget for levnedsmiddelforrådet. Nogen kostforagter var han ikke, men sagde dog nej tak til "gedefoder" - nøjsommeligt avlet grøn salat og anden gemyse.

Med sit fine øre for sprog og tone opdage Samuel Kleinschmidt snart, at de ældre missionærer ikke talte og skrev det grønlandske sprog korrekt, hvilket næppe kunne undre, da der dengang ikke fandtes noget sprogligt hjælpemiddel, ikke grammatik, ordbog eller bibeloversættelse. Derfor slog han

Samuel Kleinschmidt nåede i løbet af den korte årrække, han virkede ved skolen i Christiansfeld, at blive en meget afholdt og skattet lærer, hvis virke satte spor langt frem i tiden. I året 1840 følte han et kald til at følge i sin fars fodspor og gå i brødremenighedens tjeneste på sin fødeø Grønland, om foråret rejste han fra Christiansfeld, og fra 1841 til 1846 virkede han i Lichtenau. - Der var en del praktiske gøremål: der skulle hentes brænde hjem, samles græs til foder for gederne, udføres havearbejde etc. Alt dette tog Samuel Kleinschmidt ikke gerne del i, skønt han på grund af en god appetit var interesseret i, at der blev sørget for levnedsmiddelforrådet. Nogen kostforagter var han ikke, men sagde dog nej til "gedefoder" - nøjsommeligt avlet grøn salat og anden gemyse.

Med sit fine øre for sprog og tone opdage Samuel Kleinschmidt snart, at de ældre missionærer ikke talte og skrev det grønlandske sprog korrekt, hvilket næppe kunne undre, da der dengang ikke kendtes noget sprogligt hjælpemiddel, ikke grammatik, ordbog eller bibeloversættelse. Derfor slog han

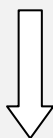

ind på en ny vej for at opfatte sproget og fulgte sin metode med jernflid og mønsterværdig udholdenhed, uforstyrret af al modstand. Han ville lære sproget af de indfødte og talte med dem ved enhver lejlighed, til enhver tid, ved deres arbejde, under åben himmel og i deres boliger. Han noterede sig lyde, ord, sætningsdannelser og lærte ved sin eminente sprogbegavelse og flid i løbet af utrolig kort tid at mestre sproget. Efter fem års forløb udarbejdede Samuel Kleinschmidt en grammatik, som efter endnu fem års forløb forelå på tryk, den skaffede ham blandt de lærde betegnelsen «Det grønlandske sprogs reformator». Derimod fandt han ikke megen anerkendelse hos sine missionærkolleger, de rystede på hovedet ad denne nymodens facon. Det bør nævnes, at han efter to års tjeneste på Grønland holdt sin første prædiken på grønlandsk og uden anvendelse af manuskript, det havde endnu ingen begynder vovet.

I 1846 finder vi Samuel Kleinschmidt i Lichtenfels, noget nordligere end Lichtenau, og fra 1848-59 virkede han i Ny-Herrnhut, hvor han fik betroet arbejdet med indretningen og ledelsen af brødemissionens seminarium. Hans hovedopgave var bearbejdelsen af det grønlandske sprog; men han deltog også i missionærtjenesten, besøgte de grønlandske kristne i omegnen og inspicerede skolerne.

ind på en ny vej for at opfatte sproget og fulgte sin metode med jernflid og mønsterværdig udholdenhed, uforstyrret af al modstand. Han ville lære sproget af de indfødte og talte med dem ved enhver lejlighed, til enhver tid, ved deres arbejde, under åben himmel og i deres boliger. Han noterede sig lyde, ord, sætningsdannelser og lærte ved sin eminente sprogbegavelse og flid i løbet af utrolig kort tid at mestre sproget. Efter fem års forløb udarbejdede Samuel Kleinschmidt en grammatik, som efter endnu fem års forløb forelå på tryk, den skaffede ham blandt de lærde betegnelsen "Det grønlandske sprogs reformator". Derimod fandt han ikke megen anerkendelse hos sine missionærkolleger, de rystede på hovedet ad denne nymodens facon. Det bør nævnes, at han efter to års tjeneste på Grønland holdt sin første prædiken på grønlandsk og uden anvendelse af manuskript, det havde endnu ingen begynder vovet.

I 1846 finder vi Samuel Kleinschmidt i Lichtenfels, noget nordligere end Lichtenau, og fra 1848-59 virkede han i Ny-Herrnhut, hvor han fik betroet arbejdet med indretningen og ledelsen af brødemissionens seminarium. Hans hovedopgave var bearbejdelsen af det grønlandske sprog; men han deltog også i missionærtjenesten, besøgte de grønlandske kristne i omegnen og inspicerede skolerne.

Som lærer ved seminariet, som sprogforsker, meteorolog og geodæt gjorde Samuel Kleinschmidt sig i lige grad fortjent af missionen og videnskaben. Han blev i stadig højere grad en grønlander for grønlanderne, og for fuldt ud at forstå dem og bringe dem Guds ord klart og rent, søgte han vedblivende at trænge dybere ind i det grønlandske sprogs dialekter. — Han nåede Paulus ideal for en missionær: At blive en jøde for jøderne og en græker for grækerne.

Samuel Kleinschmidt vedblev alle dage at stå som medlem af brødrelogen, men så forskellig han var fra sine medarbejdere, passede han ikke i deres kreds, han havde en afvigende opfattelse af flere elementære begreber, bl. a. kirketugt, og der opstod i tidens løb

forskellige misforståelser, som ikke lod sig berigtige. Følgen blev, at Samuel Kleinschmidt i 1859 forlod tjenesten indenfor brødrelogen og trådte i den danske kirkes tjeneste, hvor man lod ham mere i fred med sine anskuelser.

Kleinschmidt giftede sig aldrig. Så længe han stod i brødrelogenens tjeneste, boede han sammen med de øvrige ansatte i missionens store hus; i Godthaab byggede han sig et lille hus med kun en stue og en lille entre, hvor selv vægpladsen var så fuldt optaget, at der næppe var plads til stueurets pendulsvingninger. En seng, et harmonium, en bogreol og bænk og en trykpresse udgjorde indboet, og husgerådet bestod af en kaffekedel, en blik tallerken og en ske, det var, hvad han behøvede. Middags- og aftensmad spiste han hos den danske præst, lejlighedsvis hos en anden dansk familie; men kaffen bryggede han selv. Indtil sit 70. le-

Som lærer ved seminariet, som sprogforsker, meteorolog og geodæt gjorde Samuel Kleinschmidt sig i lige grad fortjent af missionen og videnskaben. Han blev i stadig højere grad en grønlander for grønlanderne, og for fuldt ud at forstå dem og bringe den Guds ord klart og rent, søgte han vedblivende at trænge dybere ind i det grønlandske sprogs dialekter. — Han nåede Paulus ideal for en missionær: At blive en jøde for jøderne og en græker for grækerne.

Samuel Kleinschmidt vedblev alle dage at stå som medlem af brødrelogen, men så forskellig han var fra sine medarbejdere, passede han ikke i deres kreds, han havde en afvigende opfattelse af flere elementære begreber, bl. a. kirketugt, og der opstod i tidens løb forskellige misforståelser, som ikke lod sig berigtige. Følgen blev, at Samuel Kleinschmidt i 1859 forlod tjenesten indenfor brødrelogen og trådte i den danske kirkes tjeneste, hvor man lod ham mere i fred med sine anskuelser.

Kleinschmidt giftede sig aldrig. Så længe han stod i brødrelogenens tjeneste, boede han sammen med de øvrige ansatte i missionens store hus; i Godthaab byggede han sig et lille hus med kun en stue og en lille entre, hvor selv vægpladsen var så fuldt optaget, at der næppe var plads til stueurets pendulsvingninger. En seng, et harmonium, en bogreol og bænk og en trykpresse udgjorde indboet, og husgerådet bestod af en kaffekedel, en blik tallerken og en ske, det var, hvad han behøvede. Middags- og aftensmad spiste han hos den danske præst, lejlighedsvis hos en anden dansk familie; men kaffen bryggede han selv. Indtil sit 70. le-

veår kunne Samuel Kleinschmidt glæde sig ved et godt helbred – efter to års sygdom døde han den 9. februar 1886, og det blev besluttet at stede ham til hvile på brødremissionens kirkegård i Ny Herrnhut. Efter flere dages voldsom snestorm kunne sørgetoget endelig langsomt bevæge sig gennem den med dyb sne dækkede dal. Forrest gik embedsmændene fra den danske koloni, og efter kisten fulgte hele Godthaabs befolkning, og da også alle Herrnhutergrønlønderne var med ved begravelsen, blev kirkesalen fyldt til sidste plads. Grønlønderne hædrede allerede dengang deres store mand – det danske kirkeministerium satte en mindesten på hans grav – nu drager det officielle Grønland hans fortjenester frem, frimærkerne vil bringe hans navn til fjerne egne.

Nogle år før sin død modtog Samuel Kleinschmidt fortjenstmedaljen i guld, og kong Christian IX benådede ham med dannebrogssordenen.

En af Kleinschmidt-søstersønner, Alfred Renkewitz, var fra 1912 til 1923 præst i Christiansfeld.

Samuel Kleinschmidt afslog altid energisk at lade sig fotografere. En dansk eller muligvis svensk maler fik i 1885 lejlighed til i smug at tegne ham under et aftensamvær i Godthaab.

veår kunne Samuel Kleinschmidt glæde sig ved et godt helbred – efter to års sygdom døde han den 9. februar 1886, og det blev besluttet at stede ham til hvile på brødremissionens kirkegård i Ny Herrnhut. Efter flere dages voldsom snestorm kunne sørgetoget endelig langsomt bevæge sig gennem den med dyb sne dækkede dal. Forrest gik embedsmændene fra den danske koloni, og efter kisten fulgte hele Godthaabs befolkning, og da også alle Herrnhutergrønlønderne var med ved begravelsen, blev kirkesalen fyldt til sidste plads. Grønlønderne hædrede allerede dengang deres store mand – det danske kirkeministerium satte en mindesten på hans grav – nu drager det officielle Grønland hans fortjenester frem, frimærkerne vil bringe hans navn til fjerne egne.

Nogle år før sin død modtog Samuel Kleinschmidt fortjenstmedaljen i guld, og kong Christian IX benådede ham med dannebrogssordenen.

En af Kleinschmidt-søstersønner, Alfred Renkewitz, var fra 1912 til 1923 præst i Christiansfeld.

Samuel Kleinschmidt afslog altid energisk at lade sig fotografere. En dansk eller muligvis svensk maler fik i 1885 lejlighed til i smug at tegne ham under et aftensamvær i Godthaab.